Een nieuw Strafwetboek… en binnenkort een nieuw Strafuitvoeringswetboek?

Toen de minister van Justitie Koen Geens zich tijdens de legislatuur 2014-2019 aan een grootschalige hervorming van het strafrecht waagde, startte hij tegelijkertijd werkzaamheden om het Strafwetboek en het Wetboek van Strafvordering te hervormen en een Strafuitvoeringswetboek uit te werken.[1]

De werkzaamheden met betrekking tot de hervorming van het Wetboek van Strafvordering zijn momenteel opgeschort. Echter is de hervorming van Boek I en Boek II van het nieuwe Strafwetboek intussen gestemd, met inwerkingtreding op 8 april 2026.[2] Dit nieuwe Wetboek voorziet een ware "(r)evolutie" op het gebied van strafuitvoering: de strafuitvoeringsrechtbank (SURB) zal vanaf dan instaan voor de uitvoering van alle straffen. Deze "revolutie" zal tal van aanpassingen en uitdagingen voor de actoren op het veld met zich meebrengen. Sommigen zullen belangrijke beslissingsbevoegdheden verliezen: het betreft het openbaar ministerie en de huidige probatiecommissies (die zullen verdwijnen). De SURB's zullen een groot aantal nieuwe bevoegdheden krijgen en er zullen nieuwe magistraten moeten worden aangeworven om hun werking mogelijk te maken. Toch zijn er op dit moment al problemen om personeel te werven voor de SURB's. Bovendien zullen er nieuwe werkmethoden tussen de actoren moeten worden ingevoerd… Wat op het eerste gezicht een ware "revolutie" lijkt, is echter eerder een "evolutie" die in de loop der jaren is ontstaan (Nederlandt, 2022 en 2024). De overdracht van de bevoegdheid voor de uitvoering van alle straffen aan de SURB wordt al sinds het voorontwerp van het Strafwetboek van professor Robert Legros uit 1985 overwogen[3], en de SURB's (strafuitvoeringskamers en kamers voor de bescherming van de maatschappij) hebben sinds hun oprichting in 2007 geleidelijk aan nieuwe bevoegdheden gekregen: met name de uitvoering van de vrijheidsstraf (2007), de terbeschikkingstelling aan de SURB (2012), het strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek (2014) en de interneringsmaatregel (2016).

Tijdens de parlementaire debatten over het nieuwe Strafwetboek wezen verschillende parlementsleden en deskundigen die werden gehoord in de Commissie Justitie van de Kamer erop dat de hervorming van het Strafwetboek de ontwikkeling van een Wetboek van Strafuitvoering noodzakelijk maakte en dat beide wetboeken gelijktijdig in werking zouden moeten treden.[4] Minister van justitie Paul Van Tigchelt richtte een "Commissie Strafuitvoeringswetboek" op om te waken over

1 K. Geens, *Het Justitieplan. Een efficiëntere justitie voor meer rechtvaardigheid*, FOD Justitie, Brussel, 18 maart 2015.

2 Wet van 29 februari 2024 tot invoering van boek I van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024; Wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.

3 R. Legros, *Voorontwerp van Strafwetboek,* Brussel, Uitgave van het Belgisch Staatsblad, 1985.

4 Verslag van de eerste lezing van het Wetsontwerp tot invoering van Boek I van het Strafwetboek namens de commissie voor Justitie uitgebracht door de mevr. Claire Hugon en mevr. Sophie De Wit, *Parl. St.* Kamer 2023-24, nr. 3374/004. Argument aangebracht door Marijke Dillen (VB), pp. 19-20, Annie Devos (administrateur-generaal van de Administration générale des Maisons de Justice), p. 214, Hans Dominicus en Tamara Küpper (vertegenwoordigers van het Agentschap Justitie & Handhaving Vlaanderen), p. 225, Nabil Boukili (PTB), p. 237 en professor Raf Verstraeten (KU Leuven), p. 274.

de samenhang tussen het Strafwetboek en het ontwerp van een Strafuitvoeringswetboek.[5] Deze commissie wordt belast met het uitwerken van "een oriëntatienota die het Strafuitvoeringswetboek voorbereidt, rekening houdend met de voorbereidende werkzaamheden verricht onder de vorige legislatuur en met de werkzaamheden betreffende de hervorming van het Strafwetboek", en van "een ontwerp van Strafuitvoeringswetboek voor het verstrijken van de termijn van twee jaar na de publicatie van het nieuwe Strafwetboek in het Belgisch Staatsblad".[6] Deze commissie, waar ik deel van uitmaak, telt tweeëntwintig leden, afkomstig uit zowel de academische wereld als de praktijk.[7] Deze samenstelling is gelijkaardig aan die van de eerdere commissies Dupont en Holsters, die bestonden uit een grotere gemengde groep van academici en practici.[8] Echter zal het grote aantal en de verscheidenheid van profielen onder leden ongetwijfeld gevolgen hebben voor de werking van de Commissie Strafuitvoeringswetboek. De diversiteit van haar samenstelling zal waarschijnlijk leiden tot rijkere debatten, maar er kan verwacht worden dat het werk ook langzamer zal verlopen, aangezien het niet eenvoudig zal zijn om zoveel mensen op één lijn te krijgen over de tekstontwerpen.

Op dit moment is er geen garantie dat de Commissie haar werk binnen een termijn zal kunnen afronden die het mogelijk maakt om een ontwerp van het Strafuitvoeringswetboek door het wetgevingsproces te loodsen, goed te keuren en vóór 8 april 2026 in werking te laten treden (simultaan met het nieuwe Strafwetboek). De Commissie is namelijk pas begonnen met haar werkzaamheden. Ze hield haar eerste plenaire vergadering op 22 mei 2024, waarbij verschillende leden opmerkten dat de opgelegde termijnen bijzonder kort zijn gezien de omvang van de toegewezen taak. Er moeten immers talrijke kwesties worden opgelost, waarbij een consensus moet worden bereikt met een twintigtal personen. Bovendien blijft de vraag of de tekst die de Commissie zal produceren, zal aansluiten bij een politieke wil om deze om te zetten in een wetsvoorstel.

Het belang van een Strafuitvoeringswetboek en van de SURB als "centrale" rechtbank voor de strafuitvoering

De idee om alle regels met betrekking tot de strafuitvoering in één tekst samen te brengen, beantwoordt zonder twijfel aan een behoefte om de materie te centraliseren in een hanteerbare wettekst (Maes et al., 2019; Vandermeersch, 2020). Op dit moment zijn de regels met betrekking tot de uitvoering van straffen die geen vrijheidsberoving inhouden immers verspreid over verschillende teksten, wat de toegang tot deze materie bijzonder moeilijk maakt voor

5 Ministerieel besluit van 13 maart 2024 houdende oprichting van een Commissie Strafuitvoeringswetboek, *BS* 19 maart 2024.

6 Art. 1 *Ibid.*

7 De commissie telt zes academici: Eric Maes en Alexia Jonckheere (NICC), Marie-Aude Beernaert (UCLouvain), Kristel Beyens (VUB), Olivia Nederlandt (UCLouvain Saint-Louis – Bruxelles) en Sonja Snacken (VUB). De aangestelde practici zijn Hildegard Penne (advocaat-generaal bij het parket van Antwerpen) met als plaatsvervanger Olivier Lins (advocaat-generaal bij het parket van Antwerpen), Catherine Urbain (rechter bij de SURB van Luik) met als plaatsvervanger Jean-François Funck (rechter bij de SURB van Brussel), Esther Vanderstraeten (rechter bij de Nederlandstalige SURB van Brussel) met als plaatsvervanger Luc Potargent (rechter bij de SURB van Antwerpen), zes vertegenwoordigers van de drie Gemeenschappen voor de bevoegdheid met betrekking tot de tenuitvoerlegging van straffen (Franstalige gemeenschap: Audrey Servais, Géraldine Bellemans; Vlaamse gemeenschap: Tamara Küpper, Nikki Dheedene; Duitstalige gemeenschap: Diana Rauw, Jana Fickers) en vier vertegenwoordigers van de FOD Justitie (Vicky De Souter, Nancy Colpaert, Xaveer Laureyns en Emilie Derouaux).

8 De recentere commissies voor de hervorming van het Strafwetboek en het Strafprocesrecht bestaan echter uit kleinere groepen academici, waarbij sommigen tevens praktijkervaring hadden. De Commissie voor de Hervorming van het Strafrecht bestaat uit Joëlle Rozie (docent aan de Universiteit van Antwerpen), Damien Vandermeersch (advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en docent aan de UCLouvain en UCLouvain Saint-Louis Brussel), en Jeroen De Herdt (raadsheer bij het hof van beroep van Antwerpen en postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit van Antwerpen). De Commissie voor de Hervorming van het Strafprocesrecht is samengesteld uit Marie-Aude Beernaert (docent aan de UCLouvain), Laurent Kennes (strafrechtadvocaat en gastdocent aan de ULB), Yves Liégeois (ereprocureur-generaal en eerste advocaat-generaal bij het hof van beroep van Antwerpen) en Philip Traest (docent aan de UGent en advocaat, afgetreden in oktober 2018). De taak om het werk van deze twee commissies te coördineren is toevertrouwd aan Raf Verstraeten (docent aan de KU Leuven en strafrechtadvocaat).

zowel de rechtzoekenden als voor alle betrokkenen bij de strafuitvoering. Bovendien heeft de diversificatie van straffen geleid tot een grote complexiteit in de uitvoering ervan, vooral wanneer deze straffen zich cumuleren – wat vaak het geval is. Vragen met betrekking tot de gelijktijdige of opeenvolgende uitvoering van verschillende straffen, evenals de zeer complexe kwestie van de strafberekening, zijn momenteel niet door de wetgever geregeld. Uit een onderzoek van het NICC naar deze kwestie van de cumul van straffen blijkt dat er grote juridische onzekerheid heerst op dit gebied, aangezien de praktijken vaak uiteenlopen en niet op een wettelijke basis zijn gestoeld (Jonckheere & Maes, 2022). Het opstellen van een Strafuitvoeringswetboek zal de mogelijkheid bieden om een antwoord te bieden op deze situaties, wat des te noodzakelijker is aangezien het nieuwe Strafwetboek het arsenaal aan straffen dat door de rechter ten gronde kan worden opgelegd, verder heeft uitgebreid.

De wetgever heeft ervoor gekozen om de uitvoering van alle straffen te juridiseren door een zeer groot aantal bevoegdheden aan de SURB toe te vertrouwen. Zodra het nieuwe Strafwetboek in werking treedt, zal de SURB namelijk instaan voor de uitvoering van de straf van behandeling onder vrijheidsberoving (artikel 42), de straf onder elektronisch toezicht (artikel 43), de probatiestraf (artikel 44), de werkstraf (artikel 45), de verlengde opvolging (artikel 46), de ontzetting uit bepaalde burgerlijke en politieke rechten (artikel 47), het beroepsverbod (artikel 48), het verval van het recht tot sturen indien een motorrijtuig gediend heeft of bestemd was tot het plegen van het misdrijf of tot het verzekeren van de vlucht (artikel 49) en het verblijfs-, plaats- of contactverbod (artikel 50). De SURB zal ook bevoegd worden voor de uitvoering van de dienstverleningsstraf ten gunste van de gemeenschap (artikel 56) en het verbod om een activiteit die deel uitmaakt van het voorwerp uit te oefenen (artikel 57), die aan rechtspersonen kunnen worden opgelegd. De SURB zal bovendien tussenkomen om situaties van samenloop te regelen (artikel 62) en om te oordelen over de herroeping van uitstel van tenuitvoerlegging van de straffen (artikel 65). Daarentegen zal de SURB niet tussenkomen bij de uitvoering van vermogensstraffen, namelijk de geldboete (artikel 52), verbeurdverklaring (artikel 53) en verruimde verbeurdverklaring (artikel 54). Een Strafuitvoeringswetboek zou kunnen bijdragen aan de harmonisering van het regime voor de uitvoering van deze verschillende straffen (aangezien deze regimes momenteel soms sterk verschillen), rekening houdend met de specifieke kenmerken van elke straf. Deze harmonisatie lijkt ons wenselijk in termen van gelijke behandeling van rechtzoekenden; hierbij denken we vooral aan de manier waarop de voorwaarden worden geformuleerd, die momenteel kan variëren tussen straffen en arrondissementen/rechtsgebieden.

De wetgever licht de keuze om de uitvoering van alle bovenvermelde straffen bij de SURB te centraliseren als volgt toe: “Er wordt voorgesteld om de probatiecommissie af te schaffen en al haar prerogatieven toe te vertrouwen aan de strafuitvoeringsrechtbank teneinde het systeem coherenter en eenvormiger te maken. Het volledige contentieux inzake de strafuitvoering moet in handen komen van één enkel rechtscollege. Die rechtbank wordt derhalve belast met de controle op de uitvoering van de werkstraf.”[9] Bij elke nieuwe wetswijziging waarbij nieuwe bevoegdheden aan de SURB werden toegekend, benadrukte de wetgever inderdaad dat dit zorgde voor een grotere samenhang tussen de verschillende materies en voor een grotere “professionalisering”. De voormalige commissies voor voorwaardelijke invrijheidstelling, commissies voor bescherming van de maatschappij of de huidige probatiecommissies werk(t)en immers niet met fulltime magistraten (Jonckheere, 2016). De eenmaking van de materies binnen de SURB zou ook de expertise op het gebied van straffen maatregeluitvoering moeten versterken. Daarnaast werd vaak kritiek geuit op het gebrek

9 Wetsontwerp tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nr. 3374/001, p. 183.

aan transparantie over het functioneren van de probatiecommissies en het beleid van het parket met betrekking tot de tenuitvoerlegging van vervangende straffen (Jonckheere, De Bruycker et al., 2022; Jonckheere, Berrevoets et al., 2022), terwijl de SURB over rechtspraak beschikt die beter bekend is bij de praktijk en in de rechtsleer.

Een enkele "centrale" rechtbank voor de materie van strafuitvoering zou bovendien duidelijkheid scheppen en bijgevolg de toegankelijkheid tot justitie bevorderen, zowel voor veroordeelden als voor slachtoffers. Heden is het niet altijd eenvoudig om te weten bij welke dienst of persoon men terecht kan voor informatie over de tenuitvoerlegging van een vervangende straf door het parket, of voor de mogelijkheid om voorwaarden te wijzigen bij de probatiecommissie. In de toekomst zal er voor deze kwesties slechts één aanspreekpunt zijn, namelijk de SURB, met een griffie die elke werkdag open is. Dit geldt ook voor personen die in verschillende dossiers tot verschillende straffen zijn veroordeeld: zij zullen niet langer de ene keer naar de SURB en de andere keer naar de probatiecommissie moeten gaan. De SURB zal als het ware fungeren als een centraal referentiepunt in de materie. Bovendien zal het volledige dossier van deze persoon in al zijn geledingen centraal door de SURB beheerd worden om ervoor te zorgen dat de verschillende straffen op een samenhangende manier worden uitgevoerd – of het nu gaat om een cumul van straffen van dezelfde strafsoort (intrastraf, bijvoorbeeld meerdere werkstraffen) of een cumul van verschillende soorten straffen (interstraf, bijvoorbeeld een werkstraf en een straf van elektronisch toezicht), waarbij erop wordt toegezien dat er geen tegenstrijdige voorwaarden worden opgelegd. Evenzo, als een slachtoffer van een misdrijf dat door meerdere daders is gepleegd die tot verschillende straffen zijn veroordeeld, stappen wil ondernemen om voorwaarden af te dwingen in het kader van diens belangen, zal diens dossier centraal beheerd worden binnen de SURB.

De concentratie van bevoegdheden bij de SURB zou ook de samenwerking en informatie-uitwisseling binnen de sector moeten vergemakkelijken, aangezien het aantal betrokken partijen wordt verminderd. Hoewel er al diverse interacties bestaan op lokaal niveau (bijvoorbeeld tussen de SURB van Brussel en de justitiehuizen in Brussel), blijft de uitwisseling tussen de verschillende SURB's tot op heden onvoldoende. Deze informatie-uitwisseling is van belang om te voorkomen dat de rechtspraak zich fundamenteel anders zou ontwikkelen tussen de verschillende SURB's, gezien de afwezigheid van een mogelijkheid om in beroep te gaan tegen hun beslissingen (enkel cassatieberoep is mogelijk).

Naar een betere kennis van het strafuitvoeringsrecht door de rechters ten gronde?

Het lijkt onmogelijk om het strafrecht te hervormen zonder tegelijkertijd het strafuitvoeringsrecht te herzien. De Commissie Holsters, die de taak had gekregen om wetgeving te ontwikkelen op het gebied van de uitvoering van vrijheidsbenemende straffen na de werkzaamheden van de Commissie Dupont, heeft zich trouwens zowel over de straftoemeting als over de strafuitvoering gebogen. Zowel de Commissie Holsters als de Commissie Dupont vonden het noodzakelijk om referentiekaders te ontwikkelen voor de bepaling en uitvoering van straffen die voldoende op elkaar afgestemd zijn, om een zekere continuïteit te garanderen tussen de door de vonnisrechter opgelegde straf en de uitvoering ervan door de strafuitvoeringsrechter(s). Deze continuïteit doet echter geen afbreuk aan het principe van relatieve autonomie van de strafuitvoering (zie Dupont, 1998, p. 135 e.v.). De beslissing van de rechter ten gronde wordt immers genomen onder specifieke omstandigheden op een bepaald moment, terwijl de uitvoering van de straf plaatsvindt in een dynamisch kader dat individualisering mogelijk moet maken.[10] Om deze reden achtte de subcommissie

10 Eindverslag Commissie Holsters, Eerste deel, 2003, p. 4.

"Straftoemeting" van de Commissie Holsters het als essentieel om de doelstellingen van de straf in het Strafwetboek op te nemen.[11] Dit is inmiddels gerealiseerd aangezien artikel 27 van het nieuwe Strafwetboek deze doelstellingen van de straf overneemt, die in grote lijnen overeenkomen met de doelstellingen die reeds aan de uitvoering van de vrijheidsbenemende straf zijn toegewezen in de Basiswet (en die van toepassing zijn op de Wet externe rechtspositie van veroordeelden (WERV): Nederlandt, 2022).[12] Dit wijst op de ontwikkeling van dit gemeenschappelijke referentiekader tussen straftoemeting en strafuitvoering.

De band tussen de straftoemeting en de strafuitvoering is dagelijks zichtbaar in de praktijk van de strafrechtbanken: om de straf te bepalen, houdt de rechter regelmatig rekening met de uitvoering ervan. Criminologen hebben reeds aangetoond dat rechters in eerste aanleg vaak straffen van meer dan drie jaar gevangenisstraf oplegden om ervoor te zorgen dat de veroordeelde in de categorie van straffen valt die niet in aanmerking komt voor het vroegere systeem van automatische voorlopige invrijheidstelling (Beyens et al. 2010; Kaminski, 2015; Vanhamme, 2009).[13]

Het versterken van deze band tussen straftoemeting en strafuitvoering lijkt ons essentieel om consistentie te waarborgen in de verschillende fasen van de strafrechtelijke procedures. Hoewel de uitvoering van straffen invloed heeft op de straftoemeting, geven veel rechters en advocaten toe slechts een beperkte, zelfs zeer beperkte kennis te hebben van strafuitvoeringsrecht (Beyens et al. 2010; Beyens & Scheirs, 2009). De practici die betrokken zijn bij de strafuitvoering benadrukken regelmatig dat de werkelijke "uitvoerbaarheid" van de straf onvoldoende in aanmerking wordt genomen bij de bepaling ervan (Jonckheere & De Bruycker, 2022; Gérard, 2020). Het is precies vanwege de beperkte kennis van de rechters over het aanbod van begeleidingen en opleidingen dat de wetgever ten tijde van de invoering van de autonome probatiestraf in het Strafwetboek hen niet de bevoegdheid heeft gegeven om de concrete inhoud van de straf te bepalen, maar deze taak heeft toegewezen aan de probatiecommissie. Justitieassistenten geven regelmatig aan dat het essentieel is dat de voorwaarden die aan de veroordeelden worden opgelegd binnen de verschillende probatievoorzieningen effectief praktisch uitvoerbaar zijn en zinvol zijn voor hen (Nederlandt et. al., 2022).

Wanneer men probeert te begrijpen waarom de materie van strafuitvoering zo slecht gekend is, wijzen de betrokkenen doorgaans onmiddellijk op de "complexiteit" en "onduidelijkheid" ervan. Op dit moment voeren verschillende leden van de redactie van dit tijdschrift – Lars Breuls, An-Sofie Vanouche en Olivia Nederlandt – samen met Marie-Aude Beernaert (UCLouvain), Eric Maes (INCC), Kristel Beyens (VUB) en Amaury Verhoustraeten (UCLouvain Saint-Louis – Brussel) een onderzoek uit naar de hervorming van de uitvoering van gevangenisstraffen van hoogstens drie jaar. Dit onderzoek heeft twee delen. Het eerste deel bestaat uit het afnemen van een vragenlijst en het voeren van interviews met rechters om te bestuderen of hun praktijken bij het bepalen van straffen zijn veranderd sinds de hervorming. Het tweede deel betreft een analyse van honderd dossiers van de SUR (alleenzetelende strafuitvoeringsrechter) binnen elke SUR, geopend in de periode van oktober 2023 tot maart 2024. Het onderzoek loopt nog op het moment dat wij dit edito afsluiten (september 2024) en is dus nog niet gepubliceerd. Niettemin kunnen we reeds opmerken dat de vonnisrechters hun gebrek aan kennis van de materie hebben bevestigd, waarbij zij opnieuw de complexiteit en het gebrek aan transparantie omtrent strafuitvoering hebben aangekaart.

11 Eindverslag Commissie Holsters, Tweede deel, 2003, pp. 22-25.

12 Art. 27 nieuw Strafwetboek, *BS* 8 april 2024; Art. 9 Basiswet van 12 januari 2005, *BS* 1 februari 2005.

13 Deze onderzoeken vonden echter plaats voordat de recente (2022-2023) hervorming van het regime voor de uitvoering van straffen van maximaal drie jaar in werking trad.

De keuze van de wetgever om alle geschillen aan de SURB toe te wijzen en het voorstel voor een Strafuitvoeringswetboek lijken ons de materie toegankelijker en duidelijker te maken en zo bij te dragen aan een beter begrip ervan. Bovendien hebben de meeste rechters van de SURB momenteel hun griffie en kantoren in een ander gebouw dan waar hun collega's van de correctionele rechtbank werken, en houden de SURB de meeste van hun zittingen binnen penitentiaire instellingen, instellingen voor de bescherming van maatschappij of andere locaties waar geïnterneerde personen verblijven. De rechters van de SURB zijn dus weinig aanwezig in de gerechtshoven. Gezien de vele nieuwe bevoegdheden van de SURB met betrekking tot straffen die in de open samenleving worden uitgevoerd, zullen de SURB waarschijnlijk meer zittingen in de rechtbanken hebben, wat hun aanwezigheid op deze locatie zal versterken. Deze aanwezigheid zou interesse kunnen wekken bij advocaten voor het contentieux van de strafuitvoering en zou de ontmoetingen tussen strafuitvoeringsrechters en de rechters ten gronde kunnen bevorderen, wat de bewustwording van deze laatste over deze materie zou kunnen vergroten.

Een betere kennis van het strafuitvoeringsrecht door de vonnisrechters zou niet alleen kunnen bijdragen aan het uitspreken van geschiktere straffen, maar ook hun bewustzijn kunnen vergroten over de moeilijkheden en het leed die gepaard gaan met gemeenschapsstraffen (vb. werkstraffen); deze worden immers nog te vaak als een gunst beschouwd (Nederlandt et al., 2022; Teugels, 2022).

Het zou ook nieuwe interesse voor de SURB kunnen opwekken, aangezien de functie van strafuitvoeringsrechter momenteel weinig enthousiasme opwekt. Echter is dat enthousiasme broodnodig: bij gebrek aan kandidaten en magistraten bij de SURB, zou de door de wetgever gewenste hervorming wel eens dode letter kunnen blijven.

Olivia Nederlandt[14]

Bibliografie

Beyens, K., & Scheirs, V. (2009). Geruchten, frustraties en verdeeldheid. *Belgische strafrechters over de strafuitvoering, Proces. Tijdschrift voor strafrechtspleging, 88,* 76-93.

Beyens, K., Françoise, C., & Scheirs, V. (2010). Les juges belges face à l'(in)exécution des peines, *Déviance & Société, 34*(3), 401-424.

Dupont, L. (1998). Proeve van een voorontwerp van beginselenwet gevangeniswezen en tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen. In L. Dupont (Ed.), *Op weg naar een beginselenwet gevangeniswezen* (pp. 15-229). Universitaire Pers Leuven.

Gérard, D. (2020). L'exécution des décisions pénales sous l'angle de la commission de probation. In V. Pirson (Ed.), *Actualités en procédure pénale : de l'audition à l'exécution* (pp. 169-186). Anthemis.

Jonckheere, A., & Maes, E. (2022). *Strafberekening, uitvoering en cumul van straffen in België.* Gompel & Svacina.

Jonckheere, A. (2016). Chronique de criminologie – L'activité des commissions de probation dans le cadre de l'exécution des peines, *Revue droit pénal et criminologie 2016*(12), 1304-1323.

Jonckheere, A., De Bruycker, P., Küpper, T, Roskams, N., Servais, A., & Van Boven, B. (2022). La peine de travail : de la loi aux pratiques. In A. Jonckheere, & E. Maes (Eds.), *Strafberekening, uitvoering en cumul van straffen in België* (pp. 125-141). Gompel & Svacina.

14 Redactielid Fatik en docent verbonden aan de Groupe de Recherche en Matière Pénale et Criminelle (GREPEC), UCLouvain Saint-Louis Brussel. Vertaling ondersteund door Aurore Vanliefde.

Jonckheere, A., Berrevoets, T., De Bruycker, P., Küpper, T., Servais, A., & Van Boven, B. (2022). Décider d'une probation et la mettre en exécution : analyse de quelques dispositifs. In A. Jonckheere, & E. Maes (Eds.), *Strafberekening, uitvoering en cumul van straffen in België* (pp. 145-164). Gompel & Svacina.

Kaminski, D. (2015). *Condamner. Une analyse des pratiques pénales.* Erès.

Maes, E., Jonckheere, A., & Nederlandt, O. (2019). Editoriaal. Strafuitvoering in België *anno* 2020. *Panopticon. Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, *40*(4), 237-253.

Nederlandt, O. (2022). 15 jaar strafuitvoeringsrechtbanken : teenagers under control ? *Fatik – Tijdschrift voor Strafbeleid en Gevangeniswezen*, 173, 4-18.

Nederlandt, O., Servais, A., & Teugels, A. (2022). Sortie de prison sous conditions : enjeux et difficultés de l'exécution de la peine privative de liberté en probation, *e-legal – Revue de droit et de criminologie de l'Université libre de Bruxelles*, 6 "La peine ne s'arrête pas à la sortie de prison".

Nederlandt, O. (2024). La judiciarisation de l'exécution des peines privatives de liberté, tome I. Émergence et consécration de la volonté de judiciariser l'exécution des peines privatives de liberté (1830-2006), *Courrier hebdomadaire du CRISP*, n°2604-2605 en tome II. Un processus politique et législatif marqué par la controverse et l'ambiguïté (2006-2014), *Courrier hebdomadaire du CRISP*, n°2606-2607.

Vandermeersch, D. (2020). La réforme des Codes en matière pénale : un saut nécessaire du XIXe au XXIe siècle. *Journal des tribunaux, 2020*(27), 553-555.

Teugels, A. (2022). De herroeping als pijnlijke ervaring: naar een nieuwe pain? *Fatik - Tijdschrift voor Strafbeleid en Gevangeniswezen*, 174, 28-37

Vanhamme, Fr. (2009). *La rationalité de la peine. Enquête au tribunal correctionnel.* Bruylant.